

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De trinitate

Augustinus, Aurelius

[Freiburg im Breisgau], 1494

[Liber X]

[urn:nbn:de:bsz:31-313432](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-313432)

non etiam cum se amat: ipm quoque amorem sui genuisse videatur: Erat enim amabilis sibi: et antequam se amaret: quia poterat se amare sicut erat sibi noscibilis: et antequam se nosset: quia poterat se nosse. Nam si non sibi esset noscibilis: nunquam se nosse potuisset. Ita si non sibi esset amabilis: nunquam amare potuisset. Cur itaque amando se non genuisse dicatur amorem suum: sicut cognoscendo se genuit noticiam suam. In eo quidem manifeste ostenditur hoc amoris esse principium: unde procedit: ab ipsa quidem mente procedit que sibi est amabilis antequam se amet: atque ita principium est amoris sui quo se amat. Sed ideo non recte dicitur genitus ab ea sicut noticia sui qua se nouit: quia noticia iam inuentum est quod partum repertum dicitur: quod sepe precedit inquisitio eo sine quietura. Nam inquisitio est appetitus inueniendi: quod idem valet si dicas: reperiendi. Que autem reperiuntur: quasi pariuntur: unde proli similia sunt: ubi nisi in ipsa noticia: ubi enim quasi expressa formantur. Nam etsi iam erant res quas querendum inuenimus: noticia tamen ipsa non erat: quam sicut prolem nascentem deputamus: porro appetitus ille qui est inquirendo procedit a querente: et pendet quodammodo: neque requiescit sine quo intenditur: nisi id quod queritur inuentum: querenti copuletur. Qui appetitus id est inquisitio: quis amor esse non videatur: quo id quod notum est: amatur. Hoc enim adhuc ut cognoscat agitur: tamen ex eodem genere quiddam est. Nam voluntas iam dici potest: quia omnis qui querit inuenire vult: et si id querit quod ad noticiam pertineat: omnis qui querit nosse vult. Quod si ardentem atque instantem vult: studere dicitur quod maxime in assequendis atque adipiscendis quibusque doctrinis dici solet. Partum ergo mentis antecedit appetitus quidam: quo id quod nosse volumus querendo et inueniendo nascitur proles ipsa noticia: ac per hoc appetitus ille quo concipitur pariturque noticia: partus et proles recedendi non potest. Idemque appetitus quo inhiatur rei cognoscende: sit amor: cognite dum tenet atque amplectitur placitam prolem: id est noticiam signentis coniungit. Et est quedam imago trinitatis: ipsa mens et noticia eius quod est proles eius: ac de se ipsa verbum eius: et amor tertius: et hec tria vnum atque vna substantia. Nec minor proles: dum tantam se nouit mens quanta est: nec minor amor dum tantum se diligit quantum nouit et quanta est.

Explicit liber nonus.

Incipiunt capitula libri decimi.

- i De studijs discere amantium quod ignorant: quod tamen non expeterent scire si penitus ignorarent.
- ii Quibus causis amari videntur cognita: cum ipsa scientia eorum que nescimus expetitur.
- iii An incognita sibi sit mens cum se querit ut nouerit.
- iiii De proprijs mentis que non potest ignorare.
- v In quo mens nosse se debeat: et a quibus abstinere ne eis quasi proprijs delectetur: atque in se minus nouerit.
- vi In quibus mens de se cogitans possit errare.
- vii De opinionibus eorum qui mentem aliquid precipuum corporis esse senserunt.
- viii Quomodo mens nosse se querens: nihil de se corporeum debet cogitare.
- ix Quomodo mens cognoscit se ipsam.
- x Quomodo mens nosse se cupiens nihil eorum de se opinari debeat: de quibus sciri esse dubitandum.
- xi De memoria: intelligentia et voluntate: in quibus mens habet in se quandam imaginem diuine trinitatis.
- xii De querenda imagine trinitatis etiam in his que anima ex corporis sensibus concipit.

Aurelij Augustini episcopi de trinitate liber decimus incipit.

De studijs discere amantium quod ignorant: quod tamen non expeterent scire si penitus ignorarent.

Capitulum I.

nunc ad ea ipsa consequenter enodatus explicanda limitior accedat intentio. Ac primum quia rem prolixius ignota amare omnino nullus potest: diligenter intuentum est cuiusmodi sit amor studentium: id est non iam scientius: sed adhuc scire cupientium quales doctrina. Et in his quippe rebus in quibus non videntur studium solent existere amores ex auditu: dum

Liber

cuiusq; pulchritudinis fama ad videndum ac fruendum animus accendit. q; generaliter non ut corporum pulchritudines: ex eo q; plurimas vidit: et inest intrinsecus vñ approbet: cui forinsecus inhiat. Qd cū sit: nō rei penit^o incognite amor excitat. cui^o genus ita notū est: Lum aut virū bonū amamus: cui^o faciē nō vidim^o: ex noticia virtutū amam^o. quas nouim^o i ipa veritate. Ad doctrinas aut cognoscēdas: plerūq; nos laudantius atq; pdicantiū accendit auctoritas. Atq; nisi breuiter impressā cuiusq; doctrine haberem^o in aīo notionem: nullo ad eā discendā studio flagrarem^o. Quis eī sciende: verbi gratia: rhetorice vllā curā operam impenderet: nisi ante sciret eā dicendi eē sciētiam. Aliquē etiā ipaz doctrinaruz fines auditos expertos ve miramur: et ex hoc inardescimus facultatē cōparare discendo qua ad eos puenire possim^o. Tanq; si litteras nesciēti dicatur: quandā esse doctrinā qua quisq; valeat q̄uis longe absenti verba mittere manu facta in silentio: que rursus ille cui mittunt non auribus: sed oculis colligat: idq; fieri videat. Hōne dū concupiscit nosse qd id possit: oī studio circa illū finē mouet: quē iam notū tenet. Sic accendunt studia discentiū. Nā qd quisq; prolixus ignorat: amare nullo pacto pōt. Ita etiā signū si quis audiat incognitū: veluti verbi alicui^o sonū quo quid significet ignorat: cupit scire quid nā sit: id est sonus ille cui rei cōmemorande institutus sit: veluti audiat cū dicitur temetum: et ignorans quid sit: requirat. Jam itaq; oportet vt nouerit signū esse: id est non esse inanem illam vocem: sed aliquid ea significari. Alioquin iam notum est hoc trissyllabum: et articulatam speciem suam impressit animo per sensum aurium. Quid amplius in eo requiratur: quo magis inotescat: cui^o oēs littere oīaq; soni spacia nota sunt: nisi q; siml innotuit signum esse: mouitq; sciendi cupiditatē: cui^o rei signū sit. Quo igit amplius notū est: sed non plene notū est: eo cupit animus d illo nosse qd reliquū est. Si em̄ tūmō esse istā vocem nosset: eamq; alicui^o rei signū esse non nosset: nihil iam quereretur de sensibili re: q̄ntū poterat sentiendo percepta. Quia vero non solum esse vocem: sed et signū esse iam nouit: perfecte id nosse vult. Neq; vllū pfecte signū noscitur: nisi cui^o rei signū sit: cognoscat. Hoc q; qui ardenti cura querit vt nouerit: studio q; accensus insistit: nō pōt dici esse sine amore. Quid igitur amat. Lerte enī amari aliquid nisi notū non potest. Neq; ille istas tres syllabas amat: quā siā notas habet. Si hoc i eis

amat: quia scit eas significare aliquid nō inde nunc agitur: non enim hoc nosse querit. Sed in eo qd scire studet quid amet: inquirimus: qd pfecto nondum nouit: et propterea miramur cur amet: qm̄ firmissime nouimus amari nisi nota nō posse. Quid ergo amat: nisi qd nouit atq; intuetur in rationibus rerū que sit pulchritudo doctrine: qua continentur noticie signoz oīm: et que sit vtilitas in ea peritia qua inter se humana societas sensa cōmunicat. ne sibi hominū cetus deteriores sint: qua uis solitudine: si cogitationes suas colloquendo non misceantur. Hanc ergo speciez decorē et vtilem cernit anima: et nouit: et amat eamq; in se p̄fici studet q̄tum potest: quisq; vocum significantium: quecunq; ignorat: inquirat. Aliud est enim qd eam in veritatis luce conspicit: aliud quod in sua facultate concupiscit. Lōcupiscit namq; in luce veritatis: q; magnū et q; bonū sit: omnes omnium gentium linguas intelligere ac loqui: nullamq; vt alienigena audire et a nullo ita audiri. Lūius noticie decus cogitationē iam cernitur: amatuz res nō ita q̄ ita conspicit: atq; in flāmat studia discentiū: vt circa eam moueant: cūq; inhiant in omni opera quā impēdunt. Hūc de tali facultate: vt etiam vsu amplectantur qd ratione p̄nosunt: atq; ita quisq; cui facultati spe p̄p̄inuat: ei feruētius amore inardescit. Eis doctrinis quippe studeēt vehemētius que capi posse non desperant. Nam cuius rei adipiscende spem quisq; non gerit: aut tepide amat aut oīno nō amat q̄uis q; pulchra sit videat. Quocirca: q; oīm lingua p̄ scia fere ab oīb^o desperat: sicut gētis q; q; maxie studet vt nouerit. Si et illi ad p̄fectū p̄cipiende se nō sufficere scit: nemo tū tā desidiosus ē h^o noticie q̄ nō cū audierit incognitū vbi velit nosse qd illud sit: et si pōt q̄rat et discat. Qd dū q̄rit: vtiq; in studio discēdi ē: et vt amare rē incognitā qd nō ita ē. Spēs nāq; illa rāgit aīm quam nouit et cogitat: in q̄ elucet dec^o sociandoz animoz in vocib^o notis audiēdis atq; reddēdis eaq; accēdit studio querētē qdē qd ignorat: et notā formā q̄ id p̄rineat intuentē et amantem. Itaq; si querenti verbi gratia: quid sit temetum (hoc em̄ exempli causa posueram dicat: quid ad te pertinet: respondebit. Ne forte audiam loquentem: et non intelligam: aut vsq; am forte id legat: et quid scriptor senserit nesciam. Quis tandem huic dicat noli intelligere quod audis: noli nosse quid legis. Omnibus enī fere animis rationalibus in p̄mptu est: ad videndū huius p̄tie pulchritudo: qua

hoim inter se cogitata: significantiū vocū enū-
 ciatione noscunt. ppter hoc notū decus. et ob
 hoc amari quia notū. studiose querit verbū
 illud ignotū. Itaq; cū audierit atq; cognoue-
 rit temerū. a veteribus vinū appellatū: si iam
 ex vsu loquendi quē nū habem⁹ hoc vocabu-
 lū emortuū. ppter nōnullos fortasse veterū
 libros sibi necessariū deputabit. Si autē illos
 superuacaneos habet. forte iā nec dignū qd
 memorie cōmēdet existimat. qz videt ad illaz
 spēm doctrine quā notā mente intuetur atq;
 amat minime pertinere. **Quod** oīs amor stu-
 dentis animi. hoc est volētis scire qd nescit: nō
 est amor ei⁹ rei quā nescit: s; ei⁹ quā scit. ppter
 quā vult scire qd nescit. aut si tā curiosus ē. vt
 nō ppter causam aliā notā: sed solo amore ra-
 piat incognita sciēdi: discernend⁹ quidē est a
 studiosi noie iste curiosus: sed nec ipse amat in-
 cognita: imo pgruenti⁹ dicitur odit incognita: que
 nulla esse vult: dū vult oīa esse cognita. Sed
 ne quisq; nobis difficultiorē referat questionez
 asserens tā nō posse quēq; odisse qd nescit: q;
 nō pōt amare qd nescit. nō resistim⁹ verbis: s;
 intelligendū est: nō hoc idē dici cū dicit: amat
 scire incognita. ac si diceret: amat incognita.
 Illud ei fieri pōt vt amet quisq; scire incogni-
 ta. vt autē amet incognita nō pōt. Non enim
 frustra ibi est positū scire. **Quā** quis scire amat
 cognita. nō ipa incognita. sed ipm scire amat.
Quod nisi haberet cognitū neq; scire se quic-
 q; pōt fidenter dicere neq; nescire. Non so-
 lum em̄ qui dicit scio. et verum dicit. necesse est
 vt quid sit scire sciat. sed etiā qui dicit nescio.
 id que fidenter et verū dicit. scit verū se dicere
 scit vtis quid sit scire. qz discernit ab sciente
 nescientem. cum veraciter se intuens dicit ne-
 scio. Et cū ipse scit se verum dicere vnde sciret
 si quid sit scire. nesciret.

Quibus causis amari videtur cognita. cū
 ipa scientia eozq; nescimus expedir. **La. XI.**

Ulibet igitur studiosus. quilibet cu-
 riosus non amat incognita. cum ar-
 dentissimo appetitu instat scire qd
 nescit. Aut em̄ iam genere notuz habet quod
 amat. idq; nosse expedir. etiā in aliqua re sin-
 gula vel in singulis rebus que illi nondū note
 forte laudant: fit: qz aīo in anginariam for-
 mam qua exciterur in amorē. **Unde** autē fit
 qz nū ex his que iam nouerat. **Lui** tamē for-
 me aīo figurate atq; in cogitatione notissime
 si eam que laudabat dissimilem inuenerit. for-
 tasse nō amabit. **Quod** si amauerit. ex illo ama-
 re incipiet ex quo didicit pauloante quippe
 aliā erat que amabatur. quam sibi animus.

formās exhibere cōsueuerat. Si autē illi forme
 simile inuenerit quā forma pdicauerat. cui ve-
 re possit dicere. iā te amabam. nec tunc vtiq;
 amabat incognita: quā i illa similitudie nouerat.
Aur i spē sempiternē rōis videm⁹ aliqd et ibi
 amamus: qd cum expressum in aliq; rei tpalis
 effigie: illis q; expti sunt laudantibus et ama-
 mus et credim⁹. nō aliqd amam⁹ incognitum
 vñ iam supra satis differuim⁹. **Aur** aliqd no-
 tum amam⁹: ppter qd ignotū aliqd querim⁹
 cui⁹ ignoti amore nequaquā nos tenet. **Illius**
 cogniti q; pertinere nouim⁹. vt illud etiā qd ad-
 huc ignotū qrimus nouerim⁹: sicut d incogni-
 to verbo pauloante locut⁹ sum. **Aur** ipm scire
 quis q; amat: quod nulli scire aliquid cupien-
 ti esse incognitū pōt. **His** causis videt amare
 incognita qui scire aliquid volunt quod ne-
 sciūt et ppter ardentiorē qredi appetitū sine
 amore esse dici nō pōt. **Sed** q; se res aliter
 habeat: nec oīno quicq; amet incognitū. ar-
 bitror me psuasisse verū diligenter intuenti-
 bus. **Sed** qz exempla q; dedim⁹ eoz sunt. qui
 aliqd qd ipsi non sunt nosse cupiūt. videndū
 est. ne forte aliqd nouū genus appareat cum
 seipsa mens nosse desiderat.

An incognita sibi sit mens cū se querit vt
 nouerit **Caplin. III.**

Quid q; amat mēs. cū ardentē seip-
 sam qrit vt nouerit. dum incognita
 sibi est: **Eccē** em̄ mens semetipaz q;
 rit vt nouerit: et inflamat hoc studio. **Amat**
 igit. **Sed** qd amat? **Seipam.** **Quō** cū se non
 dū nouerit. nec qsq; possit amare qd nescit?
An ei fama pdicauit speciē suā. sicut de absen-
 tib⁹ solemus audire. **Fortē** q; se nan amat. sed
 qd de se fingit hoc amat. **lōge** fortasse aliud q;
 ipa est. aut si se mens sui simile fingit. et iō cum
 hoc figmētum amat se amat. anteq; nouerit:
 qz id qd sui simile est intuet. **Houit** igit. **Alias**
 mētes ex quib⁹ se fingat. et genere ipso sibi no-
 ta est. **Lur** ergo cum alias mētes nouit. se nō
 nouit. cū seipsa nihil possit esse pntius. **Quā**
 vt oculis corpis. magis alij oculi noti sunt. q;
 ipi sibi nō se q; qrat nūq; inuētura. **Nūq;** ei se
 oculi pter specula videbūt. **Nec** vllō mō purā
 dū est etiā reb⁹ incorpēis pceptū tale aliqd
 adhiberi. vt mēs tanq; in speculo se nouerit.
An i rōne veritatis eterne videt qz speciosuz
 sit nosse semetipam. et hoc amat. qd videt stu-
 det q; i se fieri. qz quis sibi nota nō sit. notū tū
 ei ē qz bonū sit vt sibi nota sit. **Et** hō qdē p mira-
 bile ē: nō dū se nosse. et qz sit pulch⁹ se nosse iā
 nosse. **An** aliquē finē optimū. i. securitatē et bea-
 titudinē suā videt. p qndā occultā memoriā q;

Libet

in longinqua eā pgressam nō deseruit. ⁊ credit ad eundē finē: nisi seipam cognouerit se puenire nō posse. Ita dū illud amat hoc q̄rit. ⁊ notū amat illud ppter qd̄ querit ignotū. Sc̄ cur memoria beatitudinis sue potuit memoria sui cū ea perdurare non potuit. vt tam se nosset que vult puenire. q̄ nouit illud q̄ vult puenire. An cū se nosse amat. nō se quā nondum nouit. sed ipm nosse amat: acerbiusq; tolerat seipam deesse scientie sue. qua vult cuncta comprehendere. Nouit aut̄ quid sit nosse: ⁊ dum hoc amat qd̄ nouit etiam se. cupit nosse. Vbi ergo nosse suū nouit si se non nouit. nam nouit qd̄ alia nouerit. se aut̄ nō nouerit. hinc em̄ nouit: ⁊ quid sit nosse. Quo pacto igitur se aliquid scientē scit: que seipam nescit. neq; em̄ alterā mentē scientem scit s̄ seipam. Scit igitur seipam. Deinde cū se querit vt nouerit querentē se iā nouit. Iā se ergo nouit. Quapropter non pōt oīno nescire se. Que dum se nescientē scit. se vtiq; scit. Si aut̄ se nescientē nesciat. nō se querit vt sciat. Quapropter copio quo se querit. magis se sibi notā q̄ ignotā esse cōuincit. Nouit em̄ se querentē atq; nescientē: dū se querit vt nouerit. Quid ergo dicemus. An qd̄ ex pte se nouit: ex pte non nouit. Sed absurdū est dicere: nō eam totā scire qd̄ scit. Non dico totū scit: s̄ qd̄ scit: tota scit. Lū itaq; aliquid de se scit: qd̄ nisi tota nō pōt. tota se scit. Scit aut̄ se aliqd̄ scientē. nec pōt quicq; scire nisi tota. Scit se igitur tota. Deinde qd̄ eius ei tam notū est q̄ se viuere.

De proprijs mentis que non potest ignorare.
Capitulum. III.

Non pōt aut̄ ⁊ mens esse ⁊ nō viuere
n qm̄ habet etiā amplius vt intelligat
Nam ⁊ anime bestiarum viuunt: sed non intelligunt. Sicut ergo mens tota mens est. sic tota viuunt. Nouit aut̄ viuere se. Totam se igitur nouit. Postremo cū se nosse mens q̄rit: mentē se esse iā nouit. alioquin vtrū se querat ignorat: ⁊ aliud p alio forsitan querat. Si eri em̄ pōt vt ipa nō sit mens. atq; ita dum mētem nosse querit: non seipam querat. Quapropter qm̄ cum querit mens quid sit mens. nouit qd̄ se querat. pfecto nouit quod ipsa sit mens: porro si hoc in se nouit quod mens est. ⁊ tota mens est. totam se nouit. Sed ecce nō se nouerit esse mētem: cum aut̄ se querit. hoc tantū modo nouerit quod se querat. Potest em̄ etiam sic aliud p alio querere. si hoc hēscit vt autē non querat aliud pro alio. pculdubio nouit quid querat. At si nouit quid querat: ⁊ seipam querit. seipm̄ vtiq; nouit. Quid ergo

adhuc q̄rit: q̄ si ex pte se nouit: ex parte at̄ ad huc q̄rit: non seipam: sed pte suā querit. Lū em̄ ea ipa dicit. Deinde q: nouit nō dū se a se inuentā totā: nouit q̄nta sit tota. Atq; ita q̄rit qd̄ deest. quē admodū solemus q̄rere vt veniat in mentes qd̄ exiit: nec tñ penitus exiit: q: pōt recognosci cū venerit hoc eē qd̄ q̄rebat. Sed quō mens veniat in mentē quasi possit mens in mente non esse: huc accedit q: si parte inuentā nō se totā querit. tñ tota se q̄rit. Tota ergo sibi p̄sto est: ⁊ quid adhuc querat non est: hoc em̄ deest quod querit: nō illa que querit. Lū itaq; tota se querit nihil eius deest. Aut si non tota se querit. sed pars que inuenta est. querit partem que non dum inuenta est. Non se q̄ mens q̄rit cuius se nulla pars querit: pars em̄ que inuenta est: nō se querit. pars autem que nondum inuenta est: nec ipsa se querit: quoniam ab ea que iam inuenta est parte non queritur. Quocirca quia nec tota se mens querit: nec pars eius vlla se querit se mens omnino nō querit.

In quo mens nosse se debeat: ⁊ a quib⁹ abstinere ne eis quasi proprijs delectetur atq; i se minus nouerit.
La. V.

Quid ergo ei p̄ceptum est: vt seipam
v cognoscat: credo vt seipm̄ cogitet: ⁊
fm̄ naturā suam viuat: id ē vt fm̄ naturā suam ordinari appetat: sub eo scz cui subdenda est: supra ea quib⁹ p̄ponēda est: sub illo a quo regi debet: supra ea que regere debet. Multa em̄ p cupiditatē prauā tanq; sui sit oblita: sic agit. Videt em̄ qd̄ intrinsecus pulchra: in prestantiori natura que deus est. Et cū instare debeat vt eis fruatur: volens ea sibi tribuere: ⁊ non ex illo: similis illius: sed ex se ipsa esse quod ille est: auertitur ab eo: moueturq; ⁊ labitur in minus ⁊ minus: quod putat amplius ⁊ amplius: quia nec ipsa sibi: nec ei quicq; sufficit recedenti ab illo qui solus sufficit. Ideoq; per egestatem ac difficultatem sit nimis intenta in actiones suas: ⁊ inquietas delectationes quas per eas colligit: atq; ita cupiditati acquirere di noticias ex his que fors sunt: quorum cognitum genus amat: ⁊ sentit amitti posse: nisi impensa cura tenet teneantur perditq; securitatem: tantoq; seipam minus cogitat: quā: omagis secreta est: q̄ se non possit amittere. Ita cum aliud sit nō se nosse: aliud nō se cogitare. Neq; em̄ multarū doctrinarū peritū: ignorare grāmaticā dicimus. cū eā nō cogitat: q: de medicina arte tunc cogitat. Lū ergo aliud sit nō se nosse: ⁊ aliud se cogitare: tanta vis est amoris. vt ea que cum

amore diu cogitauerit. eisq; cure glutino in-
 heserit. attrahat secū etiā cū ad se cogitandā
 quodā mō redit. Et q; illa corpora sunt que fo-
 ris per sensus carnis adamauit. eozq; diutur-
 na quadā familiaritate implicata est. nec secū
 pōt introsum tanq; in regiōē incorporee na-
 ture ipā corpa inferre: imagines eorum con-
 uoluit et rapit. factus in semetipā: de semetipā
 Dat etiā eis formādis quiddam substātie sue:
 seruat autē aliquid: quo libere de specie taliz
 imaginum iudicet: et hoc est magis mens. id
 est rōalis intelligentia. que seruat ut iudicet
 Nam illas anime ptes que corpoz similitudi-
 bus informantur. etiam cum bestijs nos cō-
 munia habere sentimus.

In quib; mēs in se cogitans possit errare.
 Capitulū. VI.

e Rat autē mēs: cū se istis imaginibus
 tāto amore piūgit: ut etiā se eē aliqd
 hmōi existimet. Ita ei pformat eis quodā mō
 nō id existendo sed putando. nō quo se imagi-
 nem putet. s; oīno illud ipm cui; unaginē secū
 habet: Eliget quippe in ea iudiciū discernēdi
 corpus qd foris relinquit ab imagine. quā de
 illo secū gerit. nisi cū ita exprimunt eedē ima-
 gines tanq; foris sentiant: nō intus cogitētur
 sicut dormientib; aut furentibus: aut in aliq;
 extasi accedere solēt.

De opinionibus eoz qui mentē aliqd pci-
 puū corpore esse senserūt. Capitulū. VII.

Utm itaq; se tale aliqd putat. corp;

e esse se putat: Et q; sibi bñ conscia est
 principat; sui quo corpus regit. hic

factū est ut quidā quererent qd corpis aptius
 valeret in corpore: et hoc esse mentē. vel oīno to-
 tā aiām existimarēt ut empedocles et ericates
 opinati sūt. Itaq; alij sanguinē: alij cerebruz
 alij coxno sic scriptura dicit. *Ecclēstic. 1. 2.* *Et diliges dōm deū tuum*
 in toto corde meo. *Et diliges dōm deū tuum*
 ex toto corde tuo. Hoc. n. abutendo vel trans-
 ferēdo vocabulo d; a corpe ad animā: s; ipam
 oīno pticulā corpis quā in viscerib; dilatatis
 videm; eā eē putauerūt. Alij ex minutissimis
 indiuiduisq; corpusculis q; atomos dicūt. cō-
 currentib; in se atq; coherentib; eā pfi cre-
 diderūt. Alij aerē. alij ignē. substātiā ei; esse
 dixerūt. Alij eā nullā esse substātiā. quia nisi
 corpus: nullā substātiā poterāt cogitare. et
 eā corpus esse nō inueniebāt. sed ipam tempe-
 rationē corpis nri vel cōpageni primordioruz
 quib; ista caro tāq; pnectit. eē opinati sunt eo
 q; oēs eā mortale esse senserūt: q; siue corpus
 esset: siue aliqua cōpositio corpore. nō possēt
 vtiq; imortaliter pmanere. Qui vero ei; sub-

stantiā vitā quandā nequaq; corporeā. qn qdē
 vitā. oē viuū corpus animantē ac viuificantē
 esse reperūt. cōsequenter et imortalē. q; vite
 carere vita nō pōt. ut quisq; potuit. pbare co-
 nari sunt. Nā de quinto illo nescio: quo corpe-
 qd notissimis qrtuor: hui; mūdi clementis q;
 dā piūgentes. hinc aiām esse dixerūt. hoc lo-
 co diu differendū nō puto. Aut em hoc vocāt
 corpus qd nos. cui; in lacis spacio ps toto mi-
 nor: est. et in illis annumerādi sunt q; mētē cor-
 poreā esse crediderūt: Aut si vel oēm substā-
 tiām: vel oēm mutabile substātiā corpus ap-
 pellant. cū sciant nō oē locoz spacijs aliqua lō-
 gitudine vel latitudine et altitudine cōtineri
 nō cū eis de vocabuli questione pugnandū ē.
 In his oib; sentētis qd videt mētis naturā
 et eē substātiā et nō eē corpeā. i. nō minore sui
 pre min; occupare loci spaciū. mai; q; maiore
 s; oportet videat eas q; opinant eē corporeas
 nō ob hoc errare qd mens desit eoz noticie. s;
 qd adiūgit ea: sine quibus nullā pōt cogitare
 naturā. Sine phantasijs em corpm quicquid
 visū fuerint cogitare. nihil oīno eē arbitrat; id
 q; nō se tanq; sibi desit mens requirat. Quid
 em tā cognitōi adest. q; id qd menti adest. aut
 qd tā mētē adest. q; ipa mens. Utm et ipa q;
 appellat inuentio. si verbi originē retractemus
 qd aliud resonat. nisi q; inuenire est in id ve-
 nire qd querit. Propterea q; qsi vltro in mētē
 veniūt. nō vitate dicunt inuēta. q; uis cogni-
 ta dici possint. q; nō in ea qrendo tendebam;
 ut in ea veniremus: hoc est ea inueniremus.
 Quapropter sicut ea que oculis aut vllō alio
 corpis sensu requirunt. ipa mens querit. ipsa
 em etiā sensū carnis intendit. tūc aut inuenit
 cū in ea q; requirunt id est sensus venit. Sic
 alia que non corporeo sensu internuncio. sed
 p seipam nosse debet cū in ea venit. inuenit:
 Aut in supiore substātiā. i. in deo: aut in cōte-
 ris a se partibus sicut de ipis imaginibus cor-
 poz cum iudicat. intus em in aiā eas inuenit
 per corpus impressas

q; mens nosse se cupiēs nihil eoz d; se cor-
 poreū debeat cogitare.

Capitulū. VIII.

Rgo seipam quemadmodum que-

e rat et inueniat. mirabilis questio est
 q; tēdat. ut qrat. aut veniat. ut inue-
 niat. Quid em tam in mente q; mēs est. Sed
 quia in his est que cum amore cogitat. sensibi-
 libus autē: id est corporalibus cū amore assue-
 facta est. nō valet sine imaginibus eorum eē
 in semetipā. hinc ei oborū erroris dedecus.
 dum rerum sensarum imagines se cernere.

9. 137.
 Deur. 6.

Liber

quod se non potest: ut se sola videat. Obferunt enim mirabiliter glutino amoris: et hec est eius immundicia: quoniam dum se solē nititur cogitare. Sed se putat esse sine quo se non potest cogitare. Cum igitur ei precipitur ut seipam cognoscat: non se tamē sibi detracta sit querat: sed id quod sibi addidit detrahat. Interior est enim ipsa: non solū quod ista sensibilia que manifeste foris sunt: sed etiam quod imagines eorum quae in parte quadam sunt aīe: quae habent et bestiae: quibus intelligentia careant quae mentis est propria. Cū ergo sit mens interior: quaedam modo exit a semetipsa: cū in hec quasi vestigia multarum intentionū exierit amoris affectū. Que vestigia tanquam imprimuntur memorię: quasi hec que foris sunt corporalia sentiuntur: ut etiam cū absunt ista: presto sint tamen imagines eorum cogitantibus. Cognoscat igitur semetipsam: nec quasi absentē se querat: sed intentionem voluntatis qua palia vagabatur statuatur in seipam: et se cogitet. Ita videbit quod nunquam se non amauerit: nunquam nescierit: Sed aliud secū amando cum eo se confudit et cōcreuit quodammodo: atque ita dum sicut unum diuersa cōplectitur: unum putauit esse que diuersa sunt.

Quō mens cognoscat seipam. Cap. IX.

N itaque velut absentem se querat cernere: si potest se curet discernere. Nec se quasi non noverit cognoscat: sed ab eo quod alterū nouit dinoscat. Ipse enim quod audit: cognosce: teipam: quod agere curabit si nescit: aut quod sit cognosce: aut quod sit teipsam. Si autem utriusque nouit: nouit seipam: quia ita si dicitur menti: cognosce teipam: sicut dicitur: cognosce cherubin aut seraphin. De absentibus ei illis credimus: si quod celestes quedam praeates esse praedicant. Neque sicut dicitur: cognosce voluntatē illius hominis: quae nobis nec ad sentiendum ulla modo: nec ad intelligendum praesto est: nisi corporalibus signis editis: et hoc ita ut dicitur: homini: vide faciem tuam: quod nisi in speculo fieri non potest. Nam et ipsa nostra facies absens ab aspectu nostro est: quia non ibi est quae ille dicitur rigi potest. Sed cū dicitur: cognosce teipam: eo ictu quae intelligit quod dictum est: teipam: cognoscat seipam: nec ob aliud quam eo quod sibi praesens est. Si autem quod dictum est non intelligit: non utriusque facit. Sed igitur ei precipitur ut faciat: quod cū ipsum praecipitū intelligit: facit. Non ergo adiungat aliud ad id quod seipam cognoscat: cū audit ut seipam cognoscat. Lente enim nouit sibi dici: sibi scilicet que est: et uiuit: et intelligit. Sed est et cadauer: uiuit et pecus: intelligit autem nec cadauer nec pecus. Sicut ergo sese esse et uiuere scit: quomodo et uiuit intelligentia.

Quod mens nosse se cupiens nihil eorum de se opinari deat de quibus scit esse dubitandum. Ca. X.

Um ergo: uerbi gratia: mens aere se putat: aere intelligere putat. Se tamen intelligere scit: aere autem se esse non scit: sed putat. De cernat quod putat: cernat quod scit: hoc ei remaneat. Tamen ne illi quidem dubita uerunt: quod aliud atque aliud corpus esse mentem putauerunt. Neque enim omnis mens aere se esse existimat: sed alie igne: alie cerebrum: alieque aliud corpus: et aliud alie: sic supra commemorauimus omnes tamen se intelligere nouerunt et esse et uiuere. Sed intelligere ad id quod intelligunt referunt: eadem autem et uiuere ad seipam. Et nulli est dubium: nec quae uiuere quae non sit. Ergo consequenter et esse et uiuere id quod intelligit: non sicut est cadauer quod non uiuit: nec sicut uiuit anima quae non intelligit: sed proprio quodam eodemque praesentiore modo. Itē uelle se sciunt: neque hoc posse quaeque qui non sit et quae non uiuat pariter sciunt. Itēque ipsam uoluntatem referunt ad aliquid quod ea uoluntate uolunt. Ademinisse etiam se sciunt: simulque sciunt quod nemo meminisset nisi esset ac uiueret. Sed et ipsam memoriam referimus ad aliquid quod ea meminimus. Duobus igitur horum trium memoria et intelligentia multarum rerum noticia atque scientia continentur. Uoluntas autem adest: per quam fruamur eis uel utamur. Fruimur enim cognitio: in quibus uoluntas ipsa propter seipam delectata conuiescit: utimur uero eis que ad illud referimus quo fruendum est. Nec est alia uita hominum uitiosa atque culpabilis: quam male utens et male fruens. De qua res est nunc disserendi locus. Sed quoniam de natura mentis agitur: remoueamus a consideratione nostra omnes noticias que capiuntur extrinsecus per sensus corporis: et ea quae possunt omnes mentes de seipsis nosse: certaque esse diligentius attendamus. Utrum enim aeris sit uis uiuendi: reminiscendi: intelligendi: uolendi cogitandi: sciendi: iudicandi. An igitur: an cerebri: an sanguinis: an aethomorum: an praeter uisitata quattuor elementa: quinti nescio cuius corporis: an ipsius carnis nostrae compago: uel temperamentum hec efficere valeat: dubita uerunt homines: et alius hoc: alius aliud affirmare conatus est. Uiuere se tamen et meminisse: et intelligere: et uelle: et cogitare: et scire: et iudicare quis dubitet. Quis quidem etiam si dubitat uiuit: si dubitat unde dubitet meminit: si dubitat dubitare se intelligit: si dubitat certus esse uult: si dubitat cogitat: si dubitat scit se nescire: si dubitat iudicat non se temere consentire oportere. Quisquis igitur aliunde dubitat

de his oibus dubitare non debet: que si non essent: de vlla re dubitare non posset. Hec oia q̄ vel corpus vel cōpositionē seu t̄pationē corp̄is esse mentē putāt: in subiecto esse volūt videri: vt substantia sit aer: vel ignis siue aliqd̄ aliud corpus: qd̄ mētē putāt. Intelligentia v̄o ita in sit huic corp̄i: sicut qualitas eius: vt illud subiectū sit: hec in subiecto: subiectū sc̄z mēs quā corpus esse arbitrant: in subiecto aut̄ intelligentia: siue qd̄ aliud eor̄ que certa nobis esse cōmemorauimus. Iuxta opinant̄ etiā illi qui mentē ip̄am negāt esse corpus: sed cōp̄aginē aut t̄mpationē corp̄is. Hoc em̄ interest: q̄ illi mentē ip̄am dicunt esse substantiam in quo subiecto sit intelligentia. Isti aut̄ ip̄az mentē in subiecto esse dicūt corp̄e sc̄z cui cōp̄ositio vel t̄mpatio est. Cui sequenter etiā intelligentiā quid aliud q̄ in eodez subiecto corp̄e existimāt? Qui oēs nō aduertūt mētē nō esse se etiā cū querit se: sicut iā ostendim⁹. Nullo mō aut̄ recte dicūt sc̄ri aliqua res: duz ei⁹ ignorat̄ s̄ba. Quapropt̄ cū se mens nouit s̄bam suā nouit: et cū de se certa est: de s̄ba sua certa est. Certa est aut̄ de se: sicut quincūt ea que supra dicta sunt. Nec oīno certa est: vt aer an ignis sit: an aliqd̄ corpus: v̄t aliqd̄ corp̄is. Nō est igit̄ aliqd̄ eor̄. Totūq̄ illud qd̄ se iubet vt nouerit: ad hoc p̄inet vt certa sit nō se esse aliqd̄ eor̄ de quib⁹ incerta est: idq̄ solū esse se certa sit: qd̄ solum esse se certa est. Sic em̄ cogitat ignē aut aerē: et quicqd̄ aliud corp̄is cogitat. Neq̄ v̄llo mō fieri possz vt ita cogitaret id qd̄ ip̄a est: quēadmodū cogitat id qd̄ ip̄a nō est. Per phantasiā quippe imaginariā cogitat hec oia: siue ignē: siue aerē: siue illud: siue illud corpus: partēue v̄llā: siue, cōp̄aginē t̄pationēq̄ corp̄is: nec v̄tq̄ ista oia: sed aliqd̄ hor̄ esse d̄. Si qd̄ aut̄ hor̄ esset: aliter id q̄ cetera cogitaret: non sc̄z p̄ imaginabile figmentū: sicut cogitant̄ absentia: q̄ sensu corp̄is tacta sunt: siue oīno ip̄a: siue eiusdē generis aliqua: sed quadā interiore: nō simulata: s̄ vera p̄t̄ia. Non em̄ quicq̄ illi est seip̄a p̄senti⁹: sicut cogitat viuere se et meminisse et intelligere et velle se. Nouit em̄ h̄ in se: nec imaginat̄ quasi extra se illa sensu tetigerit: sicut corp̄alia queq̄ tangunt̄. Ex quor̄ cogitationibus si nihil sibi assignat: vt tale aliqd̄ se esse putet: quicquid ei de se remanet: hoc solum ip̄a est.

De memoria: intelligentia et voluntate in quibus mens habet in se quandam imaginē diuine trinitatis

Capitulum XI

Emotis igitur paulisper ceteris: q̄z mens de seip̄a certa est: tria h̄ port̄simū cōsiderata tractemus: memoriā: intelligentiā: volūtatem. In his em̄ triō⁹ inspicī solent etiā ingenia puuloz cuiusmodi p̄ferant indolem. Quāto quippe renacius et facilius puer meminit: q̄toq̄ acuius intelligit et studet ardentius: tanto est laudabilior ingenij. Luz v̄o de cuiusq̄ doctrina queritur nō q̄ta firmitate ac facilitate meminerit: vel q̄to acumine intelligat: s̄ qd̄ meminerit et qd̄ intelligat q̄rit. Et q̄ nō tm̄ q̄ doctus sit considerat̄ laudabilis animus: s̄ etiā q̄ bonus. nō tm̄ qd̄ meminerit et qd̄ intelligat: verū etiā qd̄ velit attendit: nō q̄ta flagratia velit: s̄ qd̄ velit p̄us: deinde q̄tū velit. Tūc em̄ laudandus est animus vehemēter amans: cū id qd̄ amat vehemēter amandū ē. Lū ḡ dicunt̄ h̄ tria: ingenij: doctrina: vsus. Prīmū hor̄ p̄siderat̄ in ill̄ tribus qd̄ possit q̄s memoria et intelligentia et volūtate. Secundū eor̄ p̄siderat̄ qd̄ habeat q̄s memoria: et intelligentia: quo studioso voluntate puenerit. Jam vero vsus tertius i voluntate est p̄tractate illa q̄ in memoria et intelligentia p̄tinent: siue ad aliqd̄ ea referat: siue eor̄ sine delectata p̄quiescat. Tūc em̄ est assumere aliqd̄ in facultatē volūtatis: vt autem dicat̄ qd̄ in vsu venerit: ad id qd̄ amas obtinendū referre: si tm̄ amandū est. Frui est enim amore inherere alicui rei p̄pter seip̄am: frui est aut̄ vt cū gaudio nō adhuc spei: s̄ iam rei p̄oinde oīs q̄ fruitur vtitur: assumit em̄ aliqd̄ in facultatē volūtatis cū sine delectationis. Nō aut̄ oīs qui v̄t: fruitur: s̄ id qd̄ in facultatem volūtatis assumit: nō p̄pter illd̄ ipsum: s̄ p̄pter aliud appetit. Hec igitur tria: memoria intelligentia volūtatis: qm̄ non sunt tres vite s̄ vna vita: nec tres mentes sed vna mēs cōsequēter v̄tq̄ nec tres sube sunt: s̄ vna substantia. Memoria quippe q̄ vita et mēs et substantia dicit̄ ad seip̄am dicit̄. Vero memoria dicit̄: ad aliqd̄ relatiue d̄. Hoc de intelligentia q̄z et de volūtate dixerim. Et intelligentia quippe et voluntas: ad aliquid dicunt̄. Tūc em̄ autem vna queq̄ ad seip̄am et mēs et essentia. Quo circa tria hec eo sunt vnum: quo vna vita: vna mens: vna essentia. Et quicquid aliqd̄ ad seip̄a singula dicuntur: etiam simul nō pluraliter sed singulariter dicuntur. Eo vero tria quo ad se inuicem referuntur: que si equalia non essent: non solum singula singulis sed etiam omnibus singula: non v̄tq̄ se inuicem caperant. Neq̄ enim tantum a singulis singula verumeriam a singulis omnia capiunt̄. b

Libor

mini enim me habere memoriã & intelligentiã & voluntatẽ. & intelligo me intelligere & velle atq; meminisse: & volo me velle. & meminisse & intelligere. totãq; meã memoriã & intelligentiã & voluntatẽ simul memini. Quid em̄ memorie mee nõ memini: nõ est in memoria mea. Nihil aut̄ tam in memoria: q̄ ip̄a memoria ẽ. Totã igit̄ meini. Itẽ q̄cqd̄ intelligo intelligere me scio: & scio me velle q̄cqd̄ volo. Quicqd̄ aut̄ scio memini. Totãq; igit̄ intelligentiã. totãq; voluntatẽ meã memini. Sicut cũ hec tria intelligo. tota simul intelligo. Neq; em̄ quicqd̄ intelligibiliũ nõ intelligo nisi q̄ ignoro. Quid aut̄ ignoro: nec memini nec volo. Quicquid itaq; intelligibiliũ nõ intelligo: sequent̄ etiam nõ memini nec volo. Quicqd̄ aut̄ intelligibiliũ memini & volo: sequent̄ intelligo. Voluntas etiã mea totã intelligentiã totãq; memoriã meã capit dum toto vtor qd̄ intelligo & memini. Quãd̄ propter qm̄ inuicem a singulis & tota oia capiunt: equalia sunt tota singula totis singulis: & tota singula simul obus totis. & hec tria vnũ: vna vita: vna mens vna essentia.

De querenda imagine trinitatis etiam in his que aia ex corpis sensib⁹ percipit. La. XII. Am̄ ne igitur ascendendũ est qualibuscũq; intentionis viribus ad illaz summã & altissimã essentiã: cui⁹ impar imago est humana mēs s̄ tñ imago: an ad huc eadẽ tria distinctius declarãda sunt i aia p̄ illa q̄ extrinsecus sensu corpis capimus: vbi t̄paliter imp̄m̄is rez corporeaz noticia. Adẽtem q̄pe ip̄am in memoria & intelligentiã & voluntate suimet ip̄ius talẽ repiebamus: vt qm̄ sp̄ se nosse semp̄ se ip̄am velle p̄bendebat̄ simul etiã sp̄ sui meminisse: se mp̄ se ip̄am intelligẽ & amare p̄bendere: q̄uis non semp̄ se cogitare discretã ab eis q̄ nõ sunt qd̄ ip̄a est ac p̄ hoc difficile in ea dinoscitur memoria sui & intelligentia sui. Quasi em̄ non sint h̄ duo: sed vnũ duobus vocabulis appelles: sic appareret in ea re vbi valde ista cõiuncta sunt: & aliud alio nullo p̄cedit̄ t̄pe: amorq; ip̄e nõ ita sc̄titur esse: cũ cum non producit̄ indigentiã: quoniam nõ semp̄ presto est qd̄ amat. Quãd̄ propter etiã tardioribus diluiscere hec p̄it̄ duz ea tractant̄: que ad animũ tempe accedũt: & q̄ il t̄paliter accidunt cuz meminit qd̄ antea nõ meminerat: & cum videt qd̄ antea non videbat: & cũ amat qd̄ antea nõ amabat. Sed aliõ hec tractatio iam poscit exordium: p̄pter huius libelli modum.

Explicit liber decimus.

Incipiunt capitula libri yndecimi.

- i De imagine trinitatis etiam in eo qd̄ imago dei non est: id ẽ in homine exteriorẽ querẽda.
- ii De visibili & vidente atq; visione.
- iii De memoria qua visoz imago retinet̄ & intentioe aie q̄ in vtrũq; p̄currit.
- iiii De imaginibus quas cogitationis actus inuictur in phantasia quam memoria concepit.
- v De cogitatioib⁹ innoxijs & de his q̄ ad acie recordatiois abigende sunt.
- vi De fine voluntatis q̄ p̄gnoscit̄ an recta: an p̄aua cupiamus.
- vii De ea trinitate que iam non ex corpore neq; ex corpis sensu: s̄ de memoria nascitur cogitantis.
- viii De multiplicationibus trinitatum q̄ ex recordatione pariuntur.
- ix De in q̄libet genere trinitatũ voluntas nec parens inueniat̄ esse nec ples.
- x De facile sit cogitãt̄ fingẽ sibi eas sp̄s q̄ nõ vidit̄ ex eaz recordatione q̄s vidit̄.
- xi De mēsurã & nũero & pondẽ q̄ p̄ similitudo sit in memoria & visione & voluntate.

Incipit liber yndecimus.

De imagine trinitatis etiam in eo qd̄ imago dei non est: id ẽ in homine exteriorẽ querẽda.

Capitulum i.

Em̄ini dubiũ est sicut interiorẽ hoĩem intelligentiã: sic exteriorẽ sensu corpis p̄ditũ. Sitamur igitur si possum⁹ in hoc q̄ exteriorẽ indagare qualecũq; vestigiũ trinitatis: non q̄: & ip̄e eodẽ mō sit imago dei. Manifesta ẽ quĩpe apostolica sententia: que interiorẽ hoĩem renouari dei agnitione declarat̄ s̄m̄ imaginẽ eius q̄ creauit eũ. cum & alio loco dicat. Et si exterior: hō noster corrupit̄. sed interior renouat̄ de die in diẽ. In hoc ergo q̄ corrupit̄. queramus quẽadmodũ possumus quandã trinitatis effigẽ. & si nõ expressiorẽ: s̄ fortassis ad dinoscendũ faciliore. Neq; em̄ frustra: & iste hō dicit̄: nisi q̄ inest ei nonnulla interioris similitudo. & illo ip̄o ordine cõditionis nostre quo mortales atq; carnales effecti sumus: facili⁹ & quasi familiarius visibilia q̄ intelligibilia p̄tractamus. Cum ista sint exterius: illa interi⁹ & ista sensu corpis sentiamus: illa mente intelligam⁹. nosq; ip̄i animi non sensibiles sim⁹ id ẽst corpora: s̄ intelligibiles: qm̄ vita sum⁹.

Lolo 3

2. Lori 4